

Laatdienst: 1 oktober 2006
Kapelkerk, Laat 80 Alkmaar
Serie: Godsbeelden: Geloven in 'iets'.
Voorganger: Jan C. den Hertog
Teksten: Colossenzen 1 vers 15-20; Psalm 8 vers 2 en 3; Spreuken 8 vers 22-31.

1. Het is waar, sinds mensenheugenis is er altijd iets, *iets*, opmerkelijks geweest.
De dichter van Psalm 8 is het opgevallen. Hij kijkt naar de sterrenhemel: ongelooflijk, wat is een mens dan klein!
Maar dan is er iets anders nog, iets dat minstens zo ongelooflijk is als die sterrenhemel: die dichter ziet op de aarde, onder die hemel, hoe een huilend kind een volwassen bullebak tot stáán brengt. "Uit de mond van kinderen grondvestte Gij kracht, om wraakzucht en verzet tot staan te brengen", zo zegt die dichter het.

Het is waar: er gebeuren verschrikkelijke dingen in deze wereld – maar altijd weer is daar dat andere: iemand die terugschrikt voor een huilend kind.
Die opeens bij zinnen komt, beseft waar 'ie mee bezig is, en die dan beschaamd z'n mitrailleur laat zakken.
Vaak maar voor een moment – maar tòch...

In kinderen, juist als ze weerloos zijn, meldt zich iets dat oneindig veel groter is dan wij.
Het dringt zich aan ons op, en zet ons op onze plaats. En dat is nieuw.
Want meestal zijn wij het die de dingen op hun plaats zetten, in ons leven,
wij regelen en organiseren en alles krijgt een plaats,
maar nu krijgen wij een plaats, in iets groters, en laat een soldaat z'n mitrailleur zakken...

Dat is het wat een kind doet, juist in zijn weerloosheid.
Zoals je oude vader dat kan doen, als het met hem niet goed meer gaat.
Of iemand in je kring die ziek is. Óf Jezus. Ook Jezus doet dat.
In hem komt alle verdriet van de wereld samen, de roep die daarvan uitgaat, om mededogen,
zo: de plaats die ons is toegedacht – en dáárin dan dat grotere dat ons die plaats toedenkt: God.
Icoon van Gód, noemen ze Jezus.

Dát is het wat vanouds de wereld rond gaat,
in de buurt van zo'n huilend kind, of wát ook dat tussen de wielen raakt.
Dat beseft van dat grotere dat ons omgeeft, en waarvoor wij er zijn:
wij voor dat grotere, eerder dan dat dat grotere er is voor òns.

Hoe noem je dit? Iets? Iemand?

2. Iets of Iemand. Afgezien van dat huilende kind en wat dat is – veel mensen geloven liever in iets dan in iemand.

Want als je in "Iemand" gelooft, in een persoonlijk God, dan komt daar direct van alles in mee.
Ideeën over wie dat dan is, God, en wat je moet geloven – een leer dus, een geloofsleer.
Voorschriften ook, hoe je moet doen en leven – normen dus, moraal.
Religieuze manieren van doen ook, zoals bidden: tot een persoon bid je inderdaad.

Dat komt er allemaal in mee, als je in een persoonlijk God gelooft, en veel mensen kunnen dat niet meer.
Of ze willen het niet, ze blijven liever vrij.
Vrij – dat moet een belangrijk motief zijn om in "iets" te geloven, eerder dan in "Iemand".

Tegelijk: waarom zóu je dan nog geloven? Als je vrij wilt blijven, dan kun je toch ook nergens in geloven?
Waarom zou je dan nog in "iets" geloven?

Nouja, een kop koffie is lekker, maar met slagroom er op is het nóg lekkerder.
Ergens in geloven, dat maakt dat het leven nu eenmaal net wat completer.
Geloven, zo, wordt iets voor gearriveerde mensen.
Mensen met wie het prima gaat en die alleen nog iets missen – iets.

Maar godsdiensten, altijd, wilden meer dan dat.
Ze zijn geboren immers uit onbehagen, uit wanhoop ook eigenlijk.
Dat mensen uiteindelijk niet zo veel kunnen, zelfs ons dagelijkse geluk kunnen we niet maken.
En dat het leven onzeker is, er kunnen nare dingen gebeuren, ook midden op de dag.
En dat je soms echt de fout in gaat – en hoe kom je daarmee dan weer in het reine?

Uit dat soort ervaringen werden godsdiensten geboren.

Die daar omheen gedachten formuleerden, gedrag voorstelden, rituelen bedachten – waardoor we ondanks alles toch thuis kunnen raken hier, en een beetje gelukkig zijn.

Zo wilden dat de godsdiensten altijd.

Het was wel wat meer dan de slagroom op de koffie van gearriveerde mensen...

3. En de bijbel trouwens, als boek van één van die godsdiensten, gaat daarin nog een heel eigen weg ook.

Daar zeggen ze: als het zó gesteld is met mensen –

we kunnen niet zo veel, het leven is onzeker, we falen –

ga dan náást elkaar staan en niet tegenover elkaar, wijd je tóe aan elkaar,

vooral natuurlijk aan wie er aan onderdoor dreigen te gaan – daar is God immers.

Ja, dat is typisch de bijbel: dat ze vermoeden dat God aanwezig is met name in zo'n huilend kind, of in een mens die bijna niets meer is, een mens aan een kruis – dat hij dààr is, en daar iets vraágt.

Iets vraagt. Menselijk bestaan, zo ervaren ze, is een bestaan waarin vragen klinken:

“Adam, waar ben je?” “Kaïn, waar is je broer?”

Daarom misschien ook dat ze daar vaak over God als over “Iemand” spreken.

Niet allèèn trouwens, God is daar ook rots, moederschoot, bron, vogel, vuur.

Maar toch ook een persoon. Want een persoon stelt vragen, zo gaat dat.

Een persoon vraagt eerder iets van je, dan dat “iets” iets van je vraagt...

4. Vragen, met name van weerloze mensen, vragen van God: dat is de eigen weg van de bijbel.

En daarmee is iets opvallend omgekeerd, in de godsdienstigheid van mensen.

God, in die bijbel, is iemand of iets dat vraagt, en mensen daar antwoorden – al dan niet.

Dat is opvallend. Meestal willen mensen vragen, in de hoop dat er een God is die antwoordt.

Maar daar, als het daar werkelijk over God gaat, die Andere, die niet door mensen bedacht is, dan lijken mensen er eerder te zijn voor God, dan God voor mensen.

Alsof zij eerder een plaats hebben in Gods leven, dan God in hun leven.

Alsof zij eerder iets geven, aan God, dan dat God iets geeft aan hen.

Al valt hen dan ook veel toe, als toegift, wanneer zij geantwoord hebben, dat wel,

en die toegift is oneindig veel groter dan wat zij ooit hoopten te krijgen –

maar een toegift blééf het: iets anders, dat antwoord van hen, was er eerst.

Dat is een opvallende omkering in de bijbelverhalen. Dat mensen er eerder zijn voor God, dan God voor mensen.

5. Het is als in de liefde eigenlijk, in de echte, de best gelukte liefde.

Want hoe gaat het daar? Daar houdt de een van de ander, gewoon, vanwege die ánder alleen.

Niet zozeer om in die liefde iets te krijgen, daarmee iets te winnen –

die liefde is er, gewoon, om de liefde alleen, om die ander:

“Hoe komt mijn liefste het beste uit de verf, wat kan ik in zijn of haar leven betekenen?”

Ik, in zijn of haar leven. Het is van minder belang wat zij of hij betekent in mijn leven.

Mijn leven, dat moet maar de zorg zijn van die ánder, niet mijn zorg.

Mijn zorg is het leven van hém, van háár: wat kan ik voor mijn liefste betekenen?

Zo gaat dat in de best gelukte liefdes. In de kern hebben die iets belangeloos'.

En daarom lukken ze niet altijd. Omdat er zo gauw eigen belangen doorheen spelen.

In de liefde van ouders voor hun kind, daar lukt het vaak het beste.

Want eten drinken zorg liefde, dat moet gegéven eenvoudig, aan dat kind, en je hoeft er niets voor terug ook, dat spreekt: jouw liefde is er gewoon vanwege die liefde alleen, vanwege dat kind.

Menselijke liefde lukt vaak het beste in de liefde van ouders voor hun kind –

en zó dus wordt het gezocht tussen God en mens.

Een mens die er gewoon, alleen maar uit liefde, belangeloos kan zijn voor God.

Van God, van de dingen van God, zou je eigenlijk moeten houden zoals ouders houden van hun kind...

Zo die eigen weg van de bijbel temidden van de godsdiensten.
God als iets/Iemand die je tegenkomt in bij voorbeeld een huilend kind,
die je tegenkomt vooral in een vraag die er dan op je afkomt,
en jij die er dan bent, belangeloos, voor die God – eerder dan dat die God er is voor jou.

6. Belangeloos. En dáárom ook, vanwege dat belangeloze, hebben ze iets tegen beelden.
Ze willen geen "iets", ze willen geen "Iemand", ze willen helemaal niets.
Want geheid, zeggen ze, dat je met een beeld opnieuw weer een of ander eigen belang uitdrukt,
en daarmee is het belangelòze voorbij.

Je noemt God "Vader": iemand die het weet, rechtvaardig is, sterk. Dat helpt, voor jou!
Je noemt God "Moeder": iemand die koestert, troost. Dat doet je goed.
Je noemt God "Iets", "Bron" bij voorbeeld: die verfrist jou.
Of "Zon": die je warmte geeft. Of "Vogel": die jou draagt.

Jou, jou, jou. Inderdaad: jij krijgt het een en nader, met deze beelden.
Ja, éindelijk, zal iemand zeggen: zo'n God beteként tenminste iets voor me.
Precies. Maar jij iets zou betekenen voor God, hij niet zozeer iets voor jou: "Hoe komt hij uit de verf,
mijn geliefde?"

Mijn geliefde, ja. Ook tussen mensen is dat misschien wel zo. Als er een beeld is van de geliefde, zijn
daar dan niet bijna direct ook verwachtingen, en vervolgens dan ook de schaduw van het eigen belang?

Daarom willen ze geen beelden. "Gij zult u geen gesneden beeld maken" – het tweede woord.
Geen Iemand, geen Iets, niets. Aan dat huilende kind heb je toch ook genoeg?

Ja, genoeg! Want dat hoort er ook bij, bij die bijbelse ervaringen.
Dat het tenslòtte, dan, met onszèlf óók wel goed komt, en meer dan dat trouwens.
Wie zich toewijdt, wie liefde geeft, belangeloos, die voelt zich pas ècht vrij, zeggen ze daar,
die wordt méér mens dan wanneer hij vooral voor zichzelf had gezorgd en vrij was gebleven.

Het is waar, je hebt er genoeg aan, aan dat kind.
Een beeld hoeft niet – de liefde allèèn, die maakt vrij!

Aldus de eigen weg van de bijbel temidden van de godsdiensten.

7. Nog eens: "Iets", "Iemand", of maar niets?

De bijbelverhalen hechten er aan dat een mens niet afhaakt maar antwoord geeft.
Dat pleit voor "Iemand", Iemand stelt immers eerder een vraag dan Iets.

Maar liefst hebben ze daar geen beelden, en dat zou kunnen pleiten voor "Iets":
iets is immers vager, minder een beeld dan "Iemand".
Maar wil je "Iets" omdat je vrij wilt blijven, dan vind heb je die schrijvers toch weer niet aan je zijde;
die gaan voor liefde en dat je dààrin pas vrij wordt.

Maar misschien maakt het allemaal ook weinig uit.
Want wie voor liefde gaat, eerder dan voor vrijheid, die gebrúikt nu eenmaal beelden, Iets, Iemand,
maar die gebruikt ze spéèls – zoals een dichter dat doet in een gedicht als hij zijn liefde bezingt.

Speels – onderwijl dat huilende kind niet vergetend.
Want hoe je ook spreekt, en zingt of gedichten schrijft:
om dat huilende kind was het begonnen.

Om mededogen dus –
en de lichtheid die soms dan even in je ademt,
een lichtheid die groots is, als kwam ze van de sterren.

Dat, dat mededogen en die lichtheid dan,
daar was het om begonnen, en daartoe worden wij verleid.
Lastig... Én heerlijk!

Amen

Jan C. den Hertog